

NHẬN DIỆN MỘT SỐ VẤN ĐỀ TRONG QUÁ TRÌNH PHÁT TRIỂN CÁC DOANH NGHIỆP KHỞI NGHIỆP SÁNG TẠO TẠI VIỆT NAM

Nguyễn Danh Nam *
 Ưông Thị Ngọc Lan **

Tóm tắt: Mục tiêu của nghiên cứu nhằm đưa ra những điểm nghẽn trong quá trình phát triển của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo. Từ kết quả phân tích những chính sách tạo động lực và những điểm nghẽn trong quá trình phát triển các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo, nghiên cứu đã đề xuất năm giải pháp giúp giải quyết một số vấn đề trong quá trình phát triển các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo tại Việt Nam bao gồm: Tiếp tục hoàn thiện các cơ chế chính sách nhằm thúc đẩy hoạt động khởi nghiệp sáng tạo ở Việt Nam; Tăng cường trao đổi thông tin và các chính sách cho đầu tư khởi nghiệp sáng tạo; Nâng cao chất lượng startup, nhân lực trình độ cao; Xây dựng sàn giao dịch cổ phần của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo; Tăng cường sự kết nối giữa các startup.

Từ khóa: phát triển các doanh nghiệp, doanh nghiệp khởi nghiệp, khởi nghiệp sáng tạo

Abstract: The study aims is to put forward bottlenecks during the development of innovative start-ups firm. Based on the results of analyzing motivational policies and bottlenecks, this study suggested 5 solutions to solve several problems in the process of developing innovative start-ups firm in Vietnam including: (i) Continue to improve mechanisms and policies to promote innovative start-ups firm in Vietnam; (ii) Enhance information exchange and policies for innovative start-up investment; (iii) Improving the quality of startups, highly qualified human resources; (iv) Building a stock exchange for innovative start-ups firm; (v) Strengthen the connection between startups.

Keywords: firms development, start-ups firm, innovative start-ups.

1. Các chính sách tạo động lực phát triển các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo tại Việt Nam

Nhận thức vai trò động lực phát triển mới trong nền kinh tế của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo hay còn gọi là “*startup*”, Đảng và Nhà nước ta đã có nhiều chủ trương, chính sách nhằm định hướng, chỉ đạo kịp thời để thúc đẩy sự

phát triển của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo (KNST) như: Ngày 16/5/2016, Chính phủ ban hành Nghị quyết số 35/NQ-CP về “*Hỗ trợ và phát triển DN đến năm 2020*”. Một trong những nhiệm vụ và giải pháp chính của Nghị quyết số 35/NQ-CP là “*Tạo dựng môi trường thuận lợi hỗ trợ DN khởi nghiệp, DN đổi mới sáng tạo*”. Tiếp đó, đề án “*Hỗ trợ hệ*

* Trường Đại học Công nghệ Đông Á

** Trường Đại học Kinh tế, Đại học Quốc gia Hà Nội

sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025”, được phê duyệt tại Quyết định số 844/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ ngày 18/5/2016 với mục tiêu là: “*Khẩn trương hoàn thiện hệ thống pháp lý hỗ trợ khởi nghiệp đổi mới sáng tạo; thiết lập được Cổng Thông tin khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia; hỗ trợ được 800 dự án, 200 DN khởi nghiệp, trong đó 50 DN gọi được vốn thành công từ các nhà đầu tư (NĐT) mạo hiểm, thực hiện mua bán và sáp nhập, với tổng giá trị ước tính khoảng 1.000 tỷ đồng*”. Đặc biệt, Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa (DNNVV) năm 2017 có hiệu lực từ ngày 01/01/2018 đã quy định cơ sở pháp lý của hoạt động đầu tư khởi nghiệp sáng tạo và các chính sách ưu đãi. Trên cơ sở đó, Chính phủ ban hành Nghị định số 39/2018/NĐ-CP, ngày 11/03/2018 quy định chi tiết một số điều của Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa; trong đó quy định cụ thể các chính sách ưu đãi đối với các doanh nghiệp nhỏ và vừa khởi nghiệp sáng tạo: cụ thể: (i) Doanh nghiệp nhỏ và vừa khởi nghiệp sáng tạo sẽ được hỗ trợ tư vấn về sở hữu trí tuệ, khai thác và phát triển tài sản trí tuệ. Trong đó, doanh nghiệp nhỏ và vừa khởi nghiệp sáng tạo được hỗ trợ 100% giá trị hợp đồng tư vấn về thủ tục xác lập, chuyển giao, bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ; 100% giá trị hợp đồng tư vấn về xây dựng và thực hiện chính sách, chiến lược hoạt động sở hữu trí tuệ; 100% giá trị hợp đồng tư vấn về thiết kế, đăng ký bảo hộ, khai thác và phát triển giá trị của nhãn hiệu, kiểu dáng công nghiệp, sáng chế; 100% giá trị hợp đồng tư vấn về

xây dựng và phát triển tài sản trí tuệ đối với chỉ dẫn địa lý. (ii) Hỗ trợ thực hiện các thủ tục về tiêu chuẩn, quy chuẩn kỹ thuật, đo lường, chất lượng; Thử nghiệm, hoàn thiện sản phẩm mới, mô hình kinh doanh mới. Theo đó, doanh nghiệp sẽ được cung cấp thông tin miễn phí về hệ thống các tiêu chuẩn, quy chuẩn trong nước và quốc tế thuộc lĩnh vực sản xuất, kinh doanh của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo; Được hỗ trợ 100% giá trị hợp đồng tư vấn để doanh nghiệp xây dựng tiêu chuẩn cơ sở; Giảm 50% phí thử nghiệm mẫu phương tiện đo; Giảm 50% phí kiểm định, hiệu chuẩn, thử nghiệm phương tiện đo, chuẩn đo lường; Giảm 50% chi phí cấp dấu định lượng của hàng đóng gói sẵn phù hợp với yêu cầu kỹ thuật đo lường nhưng không quá 10 triệu đồng/lần thử và không quá 01 lần/năm; 100% giá trị hợp đồng tư vấn để doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo tự tổ chức đo lường; Giảm 50% phí thử nghiệm về chất lượng hàng hoá tại hệ thống thử nghiệm thuộc cơ quan quản lý nhà nước nhưng không quá 10 triệu đồng/lần thử và không quá 01 lần/năm. (iv) Doanh nghiệp nhỏ và vừa khởi nghiệp sáng tạo cũng được hỗ trợ về ứng dụng, chuyển giao công nghệ với 50% chi phí hợp đồng ứng dụng công nghệ cao, hợp đồng chuyển giao công nghệ nhưng không quá 100 triệu đồng/hợp đồng và không quá một hợp đồng/năm. (v) Về đào tạo, thông tin, xúc tiến thương mại, thương mại hóa, doanh nghiệp nhỏ và vừa khởi nghiệp sáng tạo được hỗ trợ 50% chi phí đào tạo chuyên sâu về các nội dung: Xây dựng, phát triển sản

phẩm; Thương mại hóa sản phẩm; Gọi vốn đầu tư; Phát triển thị trường; Kết nối mạng lưới khởi nghiệp với các tổ chức, cá nhân nghiên cứu khoa học. Chi phí hỗ trợ không quá 20 triệu đồng/khoá đào tạo và không quá 01 khoá đào tạo/năm. (vi) Doanh nghiệp được miễn phí tra cứu, khai thác, cung cấp thông tin, cơ sở dữ liệu về sáng chế, thông tin công nghệ, kết quả nghiên cứu; Được hỗ trợ 100% chi phí gian hàng tại Hội trợ triển lãm xúc tiến thương mại trong nước và quốc tế; Được ưu tiên tham gia Chương trình xúc tiến thương mại có sử dụng ngân sách nhà nước; Miễn phí cung cấp thông tin, truyền thông về kết nối mạng lưới khởi nghiệp sáng tạo, thu hút đầu tư từ các quỹ đầu tư khởi nghiệp sáng tạo. (vii) Được hỗ trợ sử dụng cơ sở kỹ thuật, cơ sở ươm tạo, khu làm việc chung: Hỗ trợ 100% chi phí sử dụng trang thiết bị tại các cơ sở kỹ thuật hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa; Hỗ trợ 50% nhưng không vượt quá 5 triệu đồng/tháng/doanh nghiệp nhỏ và vừa khởi nghiệp sáng tạo phí tham gia các cơ sở ươm tạo, khu làm việc chung dành cho doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo. Luật Chuyển giao công nghệ sửa đổi năm 2017 cũng đã quy định nội dung cho phép sử dụng quỹ phát triển KH&CN tại doanh nghiệp để đầu tư, đối ứng vốn, nhận vốn đối ứng đầu tư cho khởi nghiệp sáng tạo.

Ngoài những chính sách có tác động trực tiếp đến nhà đầu tư, các chính sách liên quan đến phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo nói chung cũng rất được chú trọng trong việc thu hút đầu tư. Các chính sách được ban hành thời gian đây

liên quan đến việc ưu đãi, đầu tư cho ươm tạo công nghệ, ươm tạo doanh nghiệp KH&CN, đào tạo và nâng cao năng lực cho doanh nghiệp khởi nghiệp và các tổ chức trong hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo. Từ đã có đóng góp quan trọng trong việc nâng cao số lượng và chất lượng startup, nhằm gia tăng khả năng được nhận đầu tư của các startup này. Ngoài ra, các hoạt động cụ thể của bộ, ngành, địa phương trong việc tổ chức các sự kiện kết nối hệ sinh thái khởi nghiệp như tổ chức Ngày hội khởi nghiệp đổi mới sáng tạo Quốc gia (Techfest Vietnam) và các sự kiện liên kết vùng, địa phương cũng tạo điều kiện để kết nối các startup tiềm năng với các nhà đầu tư trong nước và quốc tế. Bộ KH&CN cũng đã hoàn thiện và bắt đầu đưa vào khai thác cổng Thông tin khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia, từ đó tạo môi trường trực tuyến thuận lợi cung cấp thông tin cho nhà đầu tư về các startup tiềm năng nói riêng và hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo Việt Nam nói chung.

2. Những điểm nghẽn trong phát triển các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo

Thiếu đầu tư ở giai đoạn ươm mầm

Đại diện từ Vietnam Silicon Valley cho biết, hệ sinh thái Việt thiếu rất nhiều nguồn vốn đầu tư ươm mầm, chính là nguồn vốn giúp startup trong việc tìm hiểu thị trường và kiểm chứng nhu cầu khách hàng. Đây là giai đoạn startup gặp rủi ro thất bại vô cùng lớn, ít được các quỹ đầu tư KNST tham gia đầu tư. Số lượng những nhà đầu tư thiên thần còn khiêm tốn, lại thiếu kinh nghiệm và thông tin

trong việc đầu tư KNST, nguồn vốn ngân sách nhà nước chưa cho phép hoạt động đầu tư KNST... là những nguyên nhân chính khiến hoạt động đầu tư KNST ở giai đoạn này còn thiếu và yếu. Hệ quả là, nếu không đủ các startup chất lượng ở giai đoạn ươm mầm, sẽ không có các startup tốt.

Thiếu nền tảng pháp lý cho mô hình tài chính mới:

Một trong những hình thức huy động vốn đầu tư giai đoạn ươm mầm đang phát triển rất mạnh trên thế giới là hình thức gọi vốn cộng đồng trên nền tảng internet (crowdfunding). Chỉ riêng ở Anh đã huy động được 4,4 tỷ EUR trong năm 2015. Một trong số nền tảng gọi vốn cộng đồng theo các hình thức: Gọi vốn đổi lấy cổ phần (equity-based crowdfunding) và gọi vốn vay (debt-based crowdfunding). Một số nền tảng nổi bật trên thế giới có thể kể đến Kicksstarter, Indiegogo, GoFundMe. Việt Nam cũng đã bắt đầu hình thành các nền tảng gọi vốn cộng đồng như Fvmdstart, Tima, Betado. Tuy nhiên, chưa có các văn bản pháp lý quy định về các hình thức gọi vốn này, do đó các nền tảng này còn hoạt động dè dặt, chưa thực sự tạo được ảnh hưởng đến thị trường đầu tư KNST. Đặc biệt, hình thức gọi vốn đổi lấy cổ phần chưa có mặt tại Việt Nam.

Chất lượng startup chưa thật đồng đều

Theo đại diện từ Up-Coworking space, chất lượng startup Việt là một trong những nguyên nhân khiến hoạt động đầu tư còn hạn chế. Theo đại diện của TFI, rất nhiều Startup Việt Nam có chất lượng

tốt cả về ý tưởng cũng như con người, có khả năng nắm bắt công nghệ nhanh chóng, đặc biệt là tận dụng công nghệ thông tin để giải quyết các vấn đề có đề bài cụ thể. Tuy nhiên, nhiều sáng lập viên lại thiếu kỹ năng xác định vấn đề thị trường, đồng thời những kỹ năng về xây dựng và triển khai mô hình kinh doanh mới hay quản lý doanh nghiệp cũng là vấn đề khó khăn của nhiều startup Việt. Đại diện của Trung tâm nghiên cứu kinh doanh và hỗ trợ doanh nghiệp (BSA) cho rằng để phát triển chất lượng startup, các nhà đầu tư, đặc biệt là nhà đầu tư tư nhân trong nước thường cần đỡ đầu và hỗ trợ startup một cách sát sao. Song không phải nhà đầu tư cũng sẵn sàng bỏ thời gian công sức ra để dò dẫm từng doanh nghiệp như vậy vì việc này cần rất nhiều thời gian, tâm huyết, chi phí trong khi kết quả chưa chắc đã thành công.

Thiếu thông tin đối với nhà đầu tư

Từ phía nhà đầu tư, quá trình tiếp cận, chọn lựa, đầu tư và thoái vốn đều đang gặp những vướng mắc nhất định. Nhiều nhà đầu tư mới tham gia thị trường, đặc biệt những nhà đầu tư nước ngoài và nhà đầu tư Việt kiều còn thiếu thông tin chất lượng về startup. Các tổng hợp về startup đều khó chính xác, thiếu cập nhật. Ngoài ra, thông tin về khung chính sách, ưu đãi đầu tư cũng chưa không được đồng bộ, hệ thống hóa. Đặc biệt là vấn đề ngôn ngữ của hệ thống thông tin khi phần lớn đều thiếu giao diện tiếng Anh.

Khó khăn khi thoái vốn

Việc thoái vốn cũng là một vấn đề đối với các nhà đầu tư vào startup Việt. Hiện tại chưa có thị trường mua bán cổ

phần startup do đó việc thoái vốn của startup sẽ có ít lựa chọn hơn. Riêng đối với các nhà đầu tư nước ngoài, sau khi thoái vốn, việc chuyển lợi nhuận từ trong nước ra nước ngoài cũng không dễ dàng do Nghị định về quản lý ngoại hối của nước ta mới được ban hành vào năm 2014; song vẫn theo hướng quản lý chặt chẽ ngoại hối. Trong khi đó, các nước như Singapore gần như không có hạn chế nào đáng kể về nhận, giao dịch ngoại hối và chuyển động vốn. Nước này cũng không hạn chế tái đầu tư hoặc chuyển vốn về công ty mẹ. Do đó, khi so sánh với các nước này, Việt Nam dường như rất thiếu lợi thế cạnh tranh.

Chính vì các lý do nêu trên, theo chia sẻ của đại diện từ TFI, tỷ lệ startup Việt Nam gọi vốn nước ngoài thành công cần phải đăng ký tại nước ngoài như Singapore, Úc, Mỹ lên tới 80%. Về mặt ngắn hạn, việc startup Việt Nam tiếp cận được nguồn vốn quốc tế là tín hiệu tích cực. Tuy nhiên, như vậy cũng có nghĩa là mặc dù startup có thể vẫn có các hoạt động ở Việt Nam, nhưng các khoản thuế thu được từ việc đầu tư cho startup sẽ không mang lợi ích cho trong nước. Các tài sản trí tuệ của doanh nghiệp cũng có thể không còn giữ được ở Việt Nam.

Tính chất rủi ro cao của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo

Các startup hầu hết gặp nhiều rủi ro về mặt công nghệ cũng như rủi ro về mặt thị trường hơn doanh nghiệp nhỏ và vừa (DNNVV) thông thường. Hơn nữa họ lại thường không có nhiều tài sản hữu hình mà chỉ có tài sản trí tuệ nên khó để thế chấp, vay vốn tại ngân hàng. Việc gọi

vốn đầu tư cũng khó hơn rất nhiều đối với DNNVV thông thường. Theo khảo sát các doanh nghiệp tham gia Techfest 2017, các startup tại Việt Nam thường “tự lực” trong vấn đề tài chính, nghĩa là họ chỉ vay mượn tiền của gia đình, bạn bè để thực hiện các dự án kinh doanh của mình và thường rủi ro của việc bỏ dự án giữa chừng do thiếu vốn là rất cao. Một số ít doanh nghiệp nổi trội và đã chứng minh được nhu cầu thị trường, hầu hết chỉ trong lĩnh vực công nghệ thông tin, có thể tìm được các khoản đầu tư từ một vài các quỹ đầu tư khởi nghiệp sáng tạo nhưng con số này rất ít. Số lượng hơn 90 thương vụ đầu tư KNST trên tổng số startup tại Việt Nam (khoảng 3000 doanh nghiệp theo ước tính của Echelon, Singapore) cũng thể hiện sự khó khăn này.

Ngoài ra, nhiều nhà đầu tư còn băn khoăn cho rằng thủ tục đầu tư từ nước ngoài vào Việt Nam còn gặp nhiều khó khăn, thời gian và thủ tục đăng ký chứng nhận đầu tư từ nước ngoài vào trong nước còn phức tạp, chỉ phù hợp với những khoản đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI) hàng triệu USD nhưng chưa phù hợp với các khoản đầu tư startup giai đoạn đầu chỉ từ vài chục đến vài trăm ngàn USD.

3. Một số giải pháp đẩy mạnh phát triển các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo ở Việt Nam trong giai đoạn tiếp theo

Thứ nhất, tiếp tục hoàn thiện các cơ chế chính sách nhằm thúc đẩy hoạt động khởi nghiệp sáng tạo ở Việt Nam.

Theo đại diện từ tổ chức TFI, chi cần giảm thiểu các thủ tục hành chính liên quan đến chứng nhận đầu tư từ nước

ngoài vào Việt Nam thì sức cạnh tranh trong việc thu hút đầu tư KNST của Việt Nam sẽ tăng nhanh chóng. Tại Diễn đàn kết nối các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo của người Việt tại Hoa Kỳ và Việt Nam (tổ chức tại San Francisco và New York tháng 12/2017), nhiều nhà đầu tư cũng cho rằng nhà nước không nên can thiệp quá sâu như đầu tư trực tiếp cho startup mà cần xây dựng khuôn khổ pháp lý, chính sách và môi trường kinh doanh thuận lợi, minh bạch. Chính vì vậy, việc rà soát lại tiếp tục hoàn thiện các cơ chế chính sách nhằm thúc đẩy hoạt động khởi nghiệp sáng tạo ở Việt Nam yêu cầu cấp thiết hiện nay. Do vậy: (i) Bộ Kế hoạch & Đầu tư (KH&ĐT) nghiên cứu, xem xét sửa đổi, bổ sung các văn bản pháp lý liên quan đến thủ tục chứng nhận đầu tư từ nước ngoài vào Việt Nam theo hướng đơn giản hóa các thủ tục này đối với các khoản đầu tư cho KNST và thiết lập cơ chế một cửa đối với thủ tục này. (ii) Ngân hàng nhà nước Việt Nam nghiên cứu, xem xét sửa đổi, bổ sung các văn bản liên quan đến thủ tục chuyển lãi từ các khoản đầu tư của nhà đầu tư KNST quốc tế từ Việt Nam ra nước ngoài theo hướng đơn giản hóa các thủ tục hành chính. (iii) Bộ Tài chính phối hợp với Bộ KH&CN nghiên cứu, xem xét xây dựng các văn bản liên quan đến quy định việc thành lập, hoạt động của các nền tảng gọi vốn cộng đồng lấy cổ phần. (iv) Bộ Công an phối hợp với Bộ KH&CN và Bộ Ngoại giao nghiên cứu, xem xét xây dựng các văn bản quy định đặc thù về thị thực nhập cảnh để thu hút nhà đầu tư KNST nước ngoài vào Việt Nam.

Nghiên cứu xây dựng cơ chế thu hút vốn đầu tư cho các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo. Tiềm năng của nguồn lực hỗ trợ khởi nghiệp sáng tạo rất dồi dào, đa dạng và phong phú: i) Từ nguồn vốn trong nước: Nguồn vốn từ một số doanh nghiệp lớn cũng như các ngân hàng rất lớn; tổng nguồn tiền dự trữ trong dân chỉ riêng về vàng có thể lên tới hơn 20 tỷ USD. ii) Từ vốn đầu tư nước ngoài, trí thức kiều bào, du học sinh: Theo báo cáo của Ngân hàng thế giới, lượng kiều hối năm 2017 của Việt Nam đạt kỷ lục là 13,7 tỷ đô la Mỹ. Mặt khác, hiện tại, nước ta có khoảng 3600 doanh nghiệp thuộc sở hữu của Việt kiều với số vốn khoảng 8,6 tỷ USD. Cũng theo nghiên cứu, tổng thu nhập hàng năm của Việt kiều lên tới 50 tỷ USD, rõ ràng đây là con số rất lớn so với 8,6 tỷ USD đầu tư vào các doanh nghiệp tại nước nhà. Với tiềm năng trên, nếu có những bước đi phù hợp để thu hút những nguồn lực này vào đầu tư, tạo giá trị đột phá cho hệ sinh thái khởi nghiệp nói riêng và nền kinh tế nói chung sẽ đạt được những thành tích ấn tượng. Do vậy, Bộ Tài chính và Bộ Khoa học và Công nghệ cần nghiên cứu ban hành cơ chế thu hút đầu tư các nguồn lực của xã hội để đầu tư vào lĩnh vực KNST.

Hỗ trợ về tài chính cho các startup: Theo kinh nghiệm của nhiều nước trên thế giới, ngoài ưu đãi thuế, nhà nước còn đóng vai trò quan trọng trong việc bổ sung nguồn tài chính trực tiếp cho startup thông qua các công cụ như tài trợ, cho vay ưu đãi, hoặc đầu tư lấy cổ phần cho startup. Trong từng giai đoạn phát triển khác nhau của startup nhà nước sẽ

có những hỗ trợ tài chính tương ứng. Cụ thể, trong giai đoạn ban đầu, khi startup mới chỉ có ý tưởng kinh doanh và mong muốn tìm hiểu nhu cầu thị trường, hoặc khi startup cần nguồn tài chính để hoàn thiện công nghệ, sản phẩm mẫu nhưng chưa có nguồn doanh thu, đây là thời điểm việc đầu tư cho startup gặp rủi ro cao, những nhà đầu tư chưa mấy “mặn mà”. Do đó nhà nước thường đóng vai trò “điều chỉnh thị trường” bằng cách cung cấp các nguồn tài trợ không hoàn lại cho startup. Tại Việt Nam, mới việc tài trợ cho startup trong giai đoạn ban đầu gần như chưa được thực hiện, ngoại trừ việc sử dụng ngân sách từ nguồn vốn hỗ trợ phát triển chính thức (ODA) như: Chương trình Đổi mới sáng tạo Việt Nam - Phần Lan giai đoạn 2 (IPP2) với khoản tiền lên đến 30.000 USD giai đoạn đầu, 100.000 ở giai đoạn 2 và Chương trình hỗ trợ khởi nghiệp Speed Up 2017 của Sở KH&CN Thành phố Hồ Chí Minh hỗ trợ startup đến 2 tỷ đồng. Tuy nhiên, IPP2 hỗ trợ được khoảng 20 startup và Speed up 2017 cũng mới hỗ trợ được gần 14 startup trong khi nhu cầu được hỗ trợ là rất lớn. Mặc dù đã được quy định trong Đề án 844 về việc cung cấp tài trợ trực tiếp cho doanh nghiệp khởi nghiệp ĐMST, quy định về vấn đề này vẫn chưa được thông qua. Lý do chính nằm ở chỗ kết quả đầu ra của startup trong giai đoạn này chính là việc phát hiện nhu cầu khách hàng hay mô hình kinh doanh mới, đây là những kết quả mang tính định tính, do đó khó có thể giải ngân theo nguồn ngân sách nhà nước, đặc biệt là từ ngân sách dành cho KH&CN. Do đó, rất cần có cơ

chế thông thoáng hơn để Nhà nước có thể phát huy vai trò cung cấp tài trợ tại những giai đoạn mà startup cần nhất.

Thứ hai, tăng cường trao đổi thông tin và các chính sách cho đầu tư khởi nghiệp sáng tạo

Theo đánh giá của nhiều nhà đầu tư, một trong những yếu tố quan trọng quyết định đến việc đầu tư của họ là sự ổn định và cởi mở của chính sách trong nước và cam kết của các bộ, ngành trong việc tạo điều kiện thuận lợi cho đầu tư khởi nghiệp sáng tạo. Do đó, cần có các cuộc gặp gỡ, trao đổi thường xuyên giữa lãnh đạo Chính phủ và lãnh đạo Bộ, ngành với các đại diện các nhà đầu tư trong và ngoài nước có quan tâm đến đầu tư KNST. Các nhà hoạch định chính sách có thể lắng nghe vướng mắc và nhu cầu của các nhà đầu tư, từ đó tìm phương hướng phát triển chung cho đầu tư khởi nghiệp sáng tạo trong nước. Ngoài ra, để hỗ trợ nhà đầu tư, đặc biệt nhà đầu tư quốc tế trong việc tiếp cận với thông tin startup, cần có cách thức chọn lựa, đánh giá đề đưa thông tin về các startup chất lượng nhất đến các nhà đầu tư một cách chính thống. Mặt khác, cần có các hoạt động tuyên truyền về lợi ích của việc đầu tư KNST cho các tập đoàn đồng thời vinh danh các tập đoàn trong nước, tập đoàn đa quốc gia đầu tư cho khởi nghiệp sáng tạo. Đặc biệt từ phía các địa phương có nhiều tập đoàn đa quốc gia hoạt động, chính quyền địa phương cần có các ưu đãi cụ thể, đồng thời triển khai các sự kiện kết nối giữa các tập đoàn và các startup tiềm năng trong lĩnh vực mà các tập đoàn quan tâm.

Do vậy, Ban Điều hành Đề án 844, thông qua Bộ KH&CN cần tổ chức các cuộc gặp thường niên với các nhà đầu tư KNST trong nước, quốc tế. Bộ KH&CN, thông qua cổng thông tin hỗ trợ khởi nghiệp quốc gia, tổ chức sàng lọc, chọn lựa startup tiêu biểu, chất lượng, để đưa thông tin đến với các nhà đầu tư trong nước và quốc tế. Bộ KH&CN phối hợp với Bộ KH&ĐT, Bộ Công thương và các địa phương có nhiều tập đoàn đa quốc gia tổ chức các buổi hội thảo, trao đổi thường xuyên với các tập đoàn lớn trong nước, nước ngoài để thu hút đầu tư cho KNST. Bộ KH&CN phối hợp với Đài Truyền hình Việt Nam và Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam tổ chức sự kiện vinh danh các tập đoàn đã có những hỗ trợ, đầu tư đáng ghi nhận cho KNST Việt Nam.

Thứ ba, nâng cao chất lượng startup, nhân lực trình độ cao.

Đại diện của các tổ chức ươm mầm, hỗ trợ thúc đẩy doanh nghiệp khởi nghiệp như Vườn ươm Doanh nghiệp Công nghệ cao (SHTP-IC), Quỹ tăng tốc khởi nghiệp Việt Nam (VIISA), tổ chức thúc đẩy kinh doanh VSVA đều cho rằng chất lượng khởi nghiệp chỉ có thể tăng bền vững nếu có những cải thiện. Chuyên gia về khởi nghiệp của Đại sứ quán Ixaren cũng gợi ý về việc khuyến khích kết hợp đào tạo sinh viên từ các trường đại học khởi nghiệp với các sinh viên từ các trường kỹ thuật; đào tạo đồng thời kết hợp các khóa học chính quy với việc tập huấn, hỗ trợ các dự án khởi nghiệp tại các cơ sở ươm tạo tại trường. Sau khi được đào tạo cơ bản tại các trường đại học, các tổ chức ươm

tạo, tổ chức thúc đẩy kinh doanh có vai trò quan trọng trong việc tập huấn, hỗ trợ chuyên sâu để giúp các startup trong việc hoàn thiện mô hình kinh doanh của mình và sẵn sàng để kêu gọi các vòng đầu tư KNST. Đại sứ Ixaren cho rằng, trong ngắn và trung hạn, nhà nước có thể đầu tư cho các tổ chức này để họ có nguồn vốn mạnh hơn, tạo nhiều giá trị hơn cho startup, tuyên truyền văn hóa khởi nghiệp, tạo điều kiện hợp tác quốc tế sâu rộng hơn. Đề án 844 đã bắt đầu có những hỗ trợ cho các tổ chức ươm tạo, hỗ trợ khởi nghiệp. Hoạt động này cần được mở rộng, phát triển ở các địa phương.

Ngoài ra, cần tạo cơ hội cho các startup được tiếp cận, làm quen với môi trường khởi nghiệp quốc tế thông qua việc đưa các startup tiềm năng của Việt Nam tham dự các sự kiện về khởi nghiệp, tổ chức ươm tạo nổi tiếng trên thế giới như tại thung lũng Silicon, Hoa Kỳ. Do vậy, Bộ Giáo dục và Đào tạo phối hợp với Bộ KH&CN tiếp tục triển khai việc đưa hoạt động đào tạo khởi nghiệp vào các trường đại học. Đề án 844 tiếp tục và mở rộng việc hỗ trợ các tổ chức ươm tạo, đào tạo, tổ chức thúc đẩy kinh doanh cho KNST. Bộ Tài chính phối hợp với Bộ KH&CN nghiên cứu và ban hành cơ chế tài chính cho Đề án 844 sao cho có thể tạo điều kiện hỗ trợ một phần tài chính cho các startup tiềm năng tham gia các sự kiện, tổ chức ươm tạo nổi tiếng trên thế giới.

Thứ tư, xây dựng sàn giao dịch cổ phần của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo.

Nhiều nhà đầu tư cho rằng họ phải nhìn thấy phương án thoái vốn hiệu quả

thì mới tham gia vào việc đầu tư. Chính vì vậy, việc tạo ra một thị trường để các nhà đầu tư có thể mua đi bán lại cổ phần của startup chính là một trong những cách thức hiệu quả nhất để nhà đầu tư ban đầu có thể thoái vốn khỏi startup và mở ra cơ hội để startup có thể thu hút thêm nhiều đầu tư mới. Do việc đánh giá giá trị startup là điều không dễ dàng, sàn giao dịch cổ phần của startup rất cần kết nối với các nhà đầu tư thiên thần, tổ chức thúc đẩy kinh doanh, vườn ươm và có hệ thống thu thập và xử lý dữ liệu startup một cách hiệu quả để có thể đưa giá định giá startup một cách sát sao nhất. Những yêu cầu về điều kiện thành lập, điều kiện mở bán cổ phần của doanh nghiệp khởi nghiệp trên sàn này cũng cần được nói lòng so với các điều kiện của doanh nghiệp phát hành cổ phiếu trên sàn chứng khoán. Vương Quốc Anh là nơi thực hiện thành công mô hình này với sàn giao dịch tiền IPO (pre-IPO) cho khởi nghiệp, trong đó sàn kết nối chặt chẽ với các nhà đầu tư, chuyên gia để tư vấn, hỗ trợ startup trong việc nâng cao năng lực, hoàn thiện hồ sơ để việc đưa cổ phiếu của startup lên sàn được diễn ra thuận lợi. Do vậy, Bộ Tài chính phối hợp với Bộ KH&CN nghiên cứu, xem xét xây dựng các văn bản liên quan đến quy định việc thành lập, hoạt động của sàn giao dịch cổ phần của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng.

Thứ năm, tăng cường sự kết nối giữa các startup

Về kết nối trong nước, đại diện của VSVA có kế hoạch thành lập Hiệp hội đầu tư KNST Việt Nam. Cần khuyến

khích, tạo điều kiện cho hiệp hội này được nhanh chóng ra đời. Ở các quốc gia đầu tàu về hệ sinh thái startup có các hiệp hội đầu tư mạo hiểm như NVCA của Mỹ, SVCA của Singapore, KVCA của Hàn Quốc, mang tính đại diện cho mạng lưới nhà đầu tư trong nước. Hiệp hội vừa làm đối trọng chính sách cho hoạt động đầu tư KNST, vừa làm hoạt động liên kết trong nước như: tập hợp các quỹ đầu tư KNST, quỹ đầu tư doanh nghiệp tư nhân; nhà đầu tư cá nhân; giúp hội viên tìm phương thức đầu tư, thoái vốn, làm hoạt động liên kết với các hiệp hội đầu tư KNST ở nước ngoài. Ngoài các hiệp hội liên quan đến đầu tư mạo hiểm nói chung, các nhà đầu tư, chuyên gia cho rằng cần có biện pháp để chuyên nghiệp hóa các câu lạc bộ, mạng lưới các nhà đầu tư thiên thần để các thành viên có thể thực sự trao đổi kinh nghiệm, thông tin và cùng đầu tư. Nhà nước có thể hỗ trợ một phần kinh phí cho các câu lạc bộ, mạng lưới này hoạt động hiệu quả, đồng thời thường xuyên tổ chức các chương trình tập huấn, nâng cao nhận thức của các nhà đầu tư thiên thần tiềm năng.

Về kết nối với nước ngoài, đại diện cho các startup ở Thung lũng Silicon chia sẻ: để có thể nhận được đầu tư từ Hoa Kỳ, các doanh nghiệp phải thực sự đặt chân đến đất nước này để có thể hiểu được mức độ cạnh tranh và môi trường đầu tư ở đây và làm việc trực tiếp với các nhà đầu tư, các tập đoàn lớn. Chính vì vậy, rất nhiều quốc gia trên thế giới đã đặt đại diện hỗ trợ startup của mình tại Thung lũng Silicon, Hoa Kỳ như TIE của Ấn Độ, Innospring của Trung Quốc các

văn phòng của các nước Bắc Âu. Ngoài ra, nhà đầu tư thường cần có hiểu biết sâu về startup, nên các cuộc tiếp xúc gần thường khó thuyết phục được các nhà đầu tư nước ngoài. Do đó, cần xem xét đặt đại diện của hệ sinh thái khởi nghiệp Việt Nam tại nước ngoài, nhằm đưa startup nội ra thị trường quốc tế giúp họ tiếp cận khách hàng, nhà đầu tư quốc tế, đồng thời giới thiệu môi trường khởi nghiệp của Việt Nam, mở rộng mạng lưới nhà đầu tư có thông tin và quan tâm tới thị trường Việt Nam tại các hệ sinh thái khởi nghiệp lớn trên thế giới. Do vậy: (i) Bộ Nội vụ phối hợp với Bộ KH&CN tạo điều kiện hỗ trợ việc thành lập Hiệp hội nhà đầu tư KNST Việt Nam. (ii) Bộ KH&CN (thông qua Đề án 844) hỗ trợ việc thành lập, hoạt động của các câu lạc bộ và mạng lưới các nhà đầu tư thiên thần. (iii) Bộ KH&CN phối hợp với Bộ Ngoại giao,

Bộ Công thương xem xét trình Thủ tướng Chính phủ kế hoạch đặt đại diện hỗ trợ khởi nghiệp Việt Nam tại một số trung tâm khởi nghiệp lớn trên thế giới. (iv) Bộ KH&CN phối hợp với Bộ Ngoại giao xem xét thiết lập các hoạt động chung để kết nối Kiều bào, tri thức Việt Nam ở nước ngoài với startup trong nước.

Hoạt động khởi nghiệp đổi mới sáng tạo ở Việt Nam tuy còn non trẻ nhưng có tiềm năng phát triển rất lớn. Với những lợi thế sẵn có và sự phối hợp đồng bộ giữa các Bộ, ngành, địa phương, hệ thống các giải pháp nêu trên đây sẽ là cơ sở cho việc xây dựng và ban hành các cơ chế, chính sách cần thiết, đặc thù để hỗ trợ, thu hút nhiều nhà đầu tư, khai phá được tiềm năng phát triển cho hoạt động khởi nghiệp đổi mới sáng tạo ở Việt Nam trong bối cảnh cách mạng công nghiệp 4.0 đang diễn biến nhanh chóng hiện nay./.

Tài liệu tham khảo

1. Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa (DNNVV) năm 2017.
2. Chính phủ (2016). *Nghị quyết số 35/NQ-CP ngày 16 tháng 5 năm 2016 về hỗ trợ và phát triển doanh nghiệp đến năm 2020*, Hà Nội.
3. Chính phủ (2018). *Quy định chi tiết một số điều của Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa*. Nghị định số 39/2018/NĐ-CP, ngày 11/03/2018.
4. Thủ tướng Chính phủ (2016). *Về việc phê duyệt Đề án “Hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025”*. Quyết định số 844/QĐ-TTg ngày 18/5/2016.
5. Bộ Khoa học và Công nghệ (2018). *Báo cáo số 666/BKH&CN-PTTTDN ngày 19/3/2018*.